

Szűcs Pál¹ – Krajnc Zoltán²

HUGH TRENCHARD LÉGIERŐ ÉRTELMEZÉSE³

A tanulmány bemutatja Lord Hugh Trenchard brit légi marsallnak, mint jelentős katonai teoretikusnak, a légi hadviselésről vallott nézeteit és a légierő felfogását. Trenchard, mint a „RAF atyja” vonult be a köztudatba, az átlagosan induló katonai karrierje azután, hogy 1912-ben megtanult repülni, szinte azonnal elkezdett felfelé ívelni. Az első világháborúban, majd azt követően javarészt az ő érdemeinek tekinthető a légierő haderőnem kialakítása, majd önállóvá válása. 1929-ben nyugalomba vonult, de a második világháború kitörésekor, az akkor 66 éves katona, 1939-ben újra csatasorba állt. Legendás alakja nagy szolgálatokat tett a nehéz időszakokban képviselte a RAF érdekeit a szövetségeseknél.⁴

INTERPRETATION OF AIR POWER OF HUGH TRENCHARD

The authors present in this study the interpretation of air power of Lord Hugh Trenchard. He was a commander of the Royal Flying Corps during World War One and by the end of that war, the first head of the newly formed Royal Air Force. Trenchard took over command of the RFC when it was primarily acting as a spotter for army's artillery combined with photoreconnaissance. For Trenchard this was not enough. He wanted the RFC to be far more aggressive in its outlook and to take on the German Air Service. The whole approach of Trenchard to aerial warfare effectively changed the corps from a relatively passive role to an aggressive one.

BEVEZETÉS

Az 1873-ban született Hugh Trenchard már hosszú ideje a katonai pályán volt, mikor 1912-ban megtanult repülni. Sok csatában vett részt az I. világháborúban, mint a Királyi Repülő Hadtest (Royal Flying Corps – RFC) parancsoka és lehetősége nyílt a szárazföldi erőket kiegészítőként támogató repülőkkel való közelebbi megismerkedésre is. Trenchard először ellenezte egy független légierő létrehozását és a hadászati bombázásra vonatkozó elképzeléseket. Elkötelezett volt a repülők támadó szerepkörben történő alkalmazása tekintetében, amely miatt sok támadás is érte. Azonban a kitartása elvezetett az 1918-ban történő független légierő létrehozásához, amelyet London elleni német bombázások elleni tevékenységek végrehajtására alakítottak meg, s melynek feladata a németországi megtorló bombázások végrehajtása volt.

A háború azonban még azelőtt véget ért, mielőtt Trenchard erői több hadászati fontosságú bombázást végrehajthattak volna, ezért a további feladat a szárazföldi erők támogatása maradt. Mikor Trenchard visszatért Angliába, a megalakuló légierő (Royal Air Forces – RAF) parancsnokává nevezték ki. Hamarosan a hadászati bombázás és a gyarmati birodalom légierő általi ellenőrzésének szószólója lett. 1929-es visszavonulásáig ő maradt a RAF vezetője, bár a

¹ Szűcs Pál ezredes, Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság, Légierő Hadművelési és Kiképzési Főnökség, főnök, szcspali@gmail.com;

² Dr. habil. Krajnc Zoltán alezredes, Nemzeti közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Vezetőképző Intézet Összhaderőnemi Művelési Tanszék, egyetemi docens, krajnc.zoltan@uni-nke.hu;

³ Lektorálta: Dr. Nagy Ferenc alezredes, MH Légi Vezetési és Irányítási Központ, nafedr@gmail.com

⁴ (online) url: <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/who/trenchard.html>

szárazföldi és haditengerészeti véleményformálók erős hatást gyakoroltak több alkalommal is az elmozdítására. 1956-ban halt meg.

1. kép Lord Hugh Trenchard

FELTEVÉSEI ÉS FŐBB TÉZISEI

Trenchard volt a fő letéteményese a RAF alaptételeinek és intézményrendszerének hosszú éveken keresztül, elképzelései képezték a RAF doktrínájának és a katonai akadémiái oktatásának a középpontját. Az első évektől kezdve Trenchard és segítői tevékenységének jelentős részét képezte a szárazföldi és haditengerészeti haderőnemek részéről érkező a RAF megsemmisítésére irányuló számtalan kísérlet elhárítása.

Látszólag sok hasonlóság mutatkozik Trenchard és Douhet következő állításai között⁵:

- a bombázó mindig át fog hatolni, nincs szüksége kíséretre;
- a polgári lakosság morálja törékeny, de a briteké keményebb a németekénél, és a bombázás lélektani hatása sokkal pusztítóbb, mint a fizikai hatás;
- a támadó jellegű a hatásosabb légi hadviselési mód;
- éjszakai navigáció, célmeghatározás és pontos célzás, mind képzéssel javítható feladat;
- a légi fölény minden más katonai művelet előfeltétele.

Trenchard alaptétele az volt, hogy a győzelem az ellenség létfontosságú központjainak bombázásával érhető el, mely megtöri az ellenség ellenállását. Időnként elbizonytalanodott ugyan ezen központok kiválasztását illetően, de töretlenül vallotta, hogy a polgári lakosság elégedetlensége a fontos ipari és kommunikációs objektumok elleni bombázások, és az azok okozta veszteségek következtében olyan mértékűek lesznek, amelyek kellő hatást gyakorolnak majd a kormányukra.⁶

⁵ NEVILLE, JONES: The beginnings of strategic air power: a history of the British bomber forces, 1923–39, London, Frank Cass, 1987.

⁶ Ezt nézetet megalapozza, a lakosság I. világháború idején tanúsított elégedetlensége is, amely csaknem kikényszerítette a franciák és olaszok kilépését a háborúból, s előidézte a cári Oroszország bukását. Megállapítható, hogy volt gyakorlati alapja ennek a nézetnek. A II. világháborúban a totalitárius német állam ellen azonban nem

Trenchard korán felismerte, hogy a RAF sokkal gazdaságosabban képes a gyarmati területeken a rend fenntartására, mint bármely más haderőnem. Nézete szerint viszonylag enyhe légitámadások a földi páncélos egységek támogatásával ugyanazt a végcélt tudják elérni, sokkal kisebb anyagi ráfordítás és a kevesebb emberi áldozat mellett, mint a tisztán csak szárazföldi tevékenységek.

LÉGIFÖLÉNY ELMÉLETE

Trenchardnál csakúgy, mint Douhet-nál, a légifölény megszerzése elsődlegességet élvezett. A célkiválasztási elmélete nem volt egyértelmű, de ragaszkodott ahhoz, hogy a nemzetközi jogot kövesse, minimálisra redukálja a járulékos károkozást, városi környezetben is csak a kiemelt katonai célokat pusztítsa, valamint a létfontosságú központokat támadja az infrastruktúra és termelői szféra létesítményei közül.

A légifölény, mint fő tézise szerint, minden más sikeres hadműveleti tevékenység előfeltétele. A harcművelet az I. világháborúban történt véres csaták láttán csalódott Trenchard hitte, hogy legalább a küzdelem egy része áthelyezhető a levegőbe. Egész karrierje során hangsúlyozta, hogy a szárazföldek és tengerek uralmának kérdése a légierők ütközeteiben fog eldőlni, a légifölény megszerzésének kiváltásával. Trenchard nézete szerint ezen erők a végeredmény determinánsai lesznek, mert az események jövőbeli folyamata nagyban függ az első ütközet eredményétől.

Mind Trenchard, mind pedig Douhet a polgári lakosság morális összeomlását célozta meg, azonban míg Trenchard mindezt indirekt módon az infrastruktúra és a gazdasági élet lerombolásán át vélte elérhetőnek, addig Douhet elméletét leegyszerűsítve, ő közvetlenül az embereket magukat, a civil lakosságot direkt módon jelölte meg elsődleges célpontként⁷. Trenchard Douhet-val szemben kétség kívül sokkal inkább az önálló hadműveleteket helyezte előtérbe, azonban a douhet-i elvektől szabadságot adott az ellenséges területek feletti műveletek során a saját csapatok együttműködését illetően.

Eredetileg Trenchard, a *Royal Flying Corps (RFC)* franciaországi parancsnoka ellenezte az önálló légi haderőnem, és a hadászati bombázók létrehozását, de talán nem annyira hajthatatlanul, mint amilyen gyakran az feltételezett. Álláspontja módosult, miután hitte, hogy a brit expedíciós haderő egy kulcs – az egyetlen lehetőség – az angolok kezében a háború során. Azt a korábbi nézetét is tartotta, hogy az RFC elsődleges feladatának a földi erők támogatása kell, hogy maradjon. A háború befejezésével Trenchard elkötelezetten harcolt az önálló légi-erő, a hadászati bombázók és azoknak a szárazföldi és haditengerészeti erők részéről történő folyamatos bomlasztó ténykedése ellen.

jelentkezett érezhető mértékben. A lakosság sokkal nagyobb mértékben volt fanatizált, illetve túlzottan is félt a politikai rendőrségtől. Később, ez sem Vietnamban, sem pedig Irakban nem működött. Irakban gyakorlatilag a légierő vívta ki a győzelmet, de ott sem roppant össze a lakosság erkölcsileg. A katonák erkölcsét is inkább a nélkülözés ásta alá. (lektori megjegyzés)

⁷ Douhet szerint valóban a lakosság az elsődleges, mintegy háborút eldöntő célpont, de azt meg kell előznie az ellenséges légierő legyőzésének, a szárazföldi hadszíntér elszigetelésének, a közlekedési, ipari és katonai infrastruktúra rombolásának, ezek után, majd lehet terror bombázni. (lektori megjegyzés)

Ugyanúgy, mint amerikában, a fő probléma a haditengerészeti repülők kérdésköre volt, de a hasonlóság itt véget is ért. Trenchard minden repülőerőt a RAF szervezetén belül, az ő egységes irányítása alá kívánt vonni. Kinevezése korai időszakában a RAF feladata annyi volt, hogy kiképezze és felszerelje olyan tengeri műveletekhez, amelyek haditengerészeti műveleti irányítás alatt folynának. Azonban ismert volt azon törekvése, hogy meg kívánta szerezni a repülőgép-hordozók műveleti irányítását, amelyeket a légierő vezérkar csak úszó repülőterekként említett.

Trenchard különösen fontosnak tartotta – főképp a RAF által támogatott műveletekben – a légifölény kivívásának és megtartásának fontosságát a szárazföld és a tenger felett egyaránt. Ennek elengedhetetlen feltétele a légierő irányításának egységesítése, s ez ki kell, hogy terjedjen az „úszó repülőterek” felügyeletére is. Akárcsak az USA-ban, Angliában is voltak törekvések az összes védelmi erő egyetlen közös minisztérium irányítása alá történő helyezésére, de ezen törekvések kudarcba fulladtak. Anglia kitartott a különálló légügyi minisztérium és légierő fenntartása mellett, sőt még formális szervezetet sem hozott létre a három haderőnem összefogására.

Bár az USA-ban e kérdéskört két problémakörre⁸ osztották, a helyzet ott mégis meglehetősen különbözött az angoltól. Az amerikai szülőföld fenyegetettségének szintje jóval alacsonyabb volt, mint a briteké. A körülölelő óceánok nagyszámú, komoly katonai fenyegetést jelentő mennyiségű légi eszközzel történő átrepülése a belátható időn belül nem volt várható, a haditengerészet pedig inkább csak fenntartani próbálta a működő rendszert, mintsem megváltoztatni azt. A haditengerészet egy többé-kevésbé védekező bürokratikus álláspontot foglalt el. Velük szemben a szárazföldi haderőnemi pilóták megpróbálták létrehozni egy különálló légierőt és védelmi minisztériumot.

A TÖBBI HADERŐNEM SZEREPÉRŐL VALLOTT NÉZETEI

Trenchard, a légierő vezérkari marsallja szárazföldi végzettségű tisztként igen járatos volt a szárazföldi hadviselés kérdéseiben. Még folyt az I. világháború, mikor ő szilárd volt azon elkötelezettségében, hogy a repülőgép a földi erők támogatására szolgál, s csupán annyit engedett meg, hogy a „szertelen” repülőgép önálló műveletekre is hivatott lehet.

A háború után azonban Trenchard már erőteljesen érvelt a brit szárazföldi és haditengerészeti erők másodlagos szerepe, illetve a RAF és a hadászati támadás főszerepbe helyezése mellett.

- először: 1921-re számára bebizonyosodott, hogy a RAF az elsődleges eszköz a brit szigetek védelmében, és egy ilyen szerepkört legjobban egy légi offenzíván át lehet megvalósítani;
- másodsor: csökkenteni kívánta a két régi haderőnem feladatait, például a gyarmati területek felügyelete, és az anyaország partvidékének védelme tekintetében;
- harmadszor: törekedett a nem anyaországi bázisok számának csökkentésére, mert megítélése szerint a légierő, jóval kevesebb földi bázisról (repülőtérről) hatékonyabban és gazdaságosabban képes a birodalom távoli területeinek ellenőrzésére, mint a

⁸ Haditengerészeti és a szárazföldi megközelítésű (az Egyesült Államok szárazföldi haderőnemének légierője, *US Army Air Force* - *USAAF*, később *Légi Hadtest*, *Air Corps* – *AC*) és dominanciájú kérdéssé.

szárazföldi haderőnem vagy a haditengerészet. Meg kell jegyezni, hogy ebben az időszakban Szingapúr, a brit bástya védelme Angliában a viták központi része volt.

SZERVEZETI KÉRDÉSEK

Az I. világháború után Trenchard prioritást adott a bombázó egységeknek és nézetei csupán elenyésző ellenzékre találtak úgy a RAF-on belül, mint azon kívül. Mindazon túl mindig is tisztában volt a vadászrepülők fontosságával. Kinevezése kezdeti időszakában tervek készültek egy ütőképes „városi légierő” felállítására, amely „Nagy-Britannia Légvédelmeként” lett ismert. Idővel úgy tűnt, hogy az 1920-as évek közepére csökkent a fenyegetettség, így a tervet soha nem valósították meg. A légvédelmi rendszer kialakításának terve valószínűleg azért nem valósult meg, mert abban az időben a radar még nem létezett, így nem észlelheték, azon a technikai fejlettségi szinten időben a légi csapások megkezdését. Ennek ellenére az addig elkészült tervek később, a radar feltalálása után, nagyon hasznosnak bizonyultak a légvédelmi rendszer fejlesztése során.

Mint ismert, néhány tudós azzal támadta Trenchardot, hogy vezetése alatt a britek elveszítették óriási technikai előnyüket. A visszaesést teljes egészében nem lehet csak Trenchard hibájaként felróni⁹, ezek nehéz idők voltak és 1929-et megelőzően a feltételek Nagy-Britannia számára még nehezebbek voltak, mint az USA számára. Továbbá ez egy új haderőnem volt – közvetlen veszélyes külföldi fenyegetés nélkül. Így nemcsak azok a befektetések hiányoztak, melyek az elméleti kutatás és fejlesztés kezdeti időszakában szükségesek lettek volna, de az olyan hosszabb távú tényezők is, mint a tisztképzés, vagy a bázis-infrastruktúra kiépítése. Néhány fejlesztés az utóbb említett területek közül Trenchard regnálása alatt valósult meg, s így a krízis időszak közeledtével a RAF tiszti állománya előnyben volt ezen fejlesztések következtében a Luftwaffe azonos szintű állományával szemben. Ráadásul a USAAF angliai jelenlétének támogatására kialakított háborús infrastruktúra sok áldozatot követelő eljárás volt, de még kevésbé lett volna lehetséges a Trenchard által megkezdett folyamatok nélkül.

HADITECHNIKAI KÉRDÉSEK, FEGYVERRENDSZEREK

Mint említettük, a tudósok amellet érveltek, hogy a britek 1918 után elpazarolták a repülőtechnika terén korábban megszerzett hatalmas előnyüket. Ez nem egyedül Trenchard hibájaként róható fel, hisz a hadsereg egésze nagyon szoros költségvetéssel rendelkezett Hitler hatalomra kerülése után. Az egyik legnagyobb bomba 1939-ben 500 font – mintegy 225 kg – tömegű volt. (Az amerikaiak már 1921-ben néhány 2 000 fontos – kb. 900 kg – segítségével süllyesztették el az Ostfriesland-et) Trenchard többszöri kérése ellenére bombázó parancsnokság 1936-ig nem került felállításra; s amikor 1939-ben kitört a háború, ennek állománya még mindig két hajtóműves, kis teljesítményű repülőgépekből állt. (A USA-ban a négy hajtóműves

⁹ Valóban nem, ebben az időben a repülőket mindenütt támadó erőként aposztrofálták. Mint ilyet, a britek, természetesen nem nagyon akarták fejleszteni, hiszen nem támadni akartak, hanem az I. világháborúban szerzett zsákmányt akarták megtartani. (lektori megjegyzés)

B-17 1935-ben szállt fel először¹⁰, s 1937-ben került rendszerbe állításba. Sőt, 1939-re már a B-24 Liberator is lefutott a gyártósorokról¹¹, míg az RAF Bombázó Parancsnokság négy hajtóműves gépeit csak 1941-ben kapta meg.¹²)

Bár a vadászpilóta parancsnokság néhány győzelmet elkönyvelhetett a harmincas évek végén, de a tudósok egy része szerint e győzelmek nem Trenchardnak és az általa bevezetett szervezeti és kiképzési elképzeléseknek volt köszönhető. A Hitler színrelépését megelőző időszakban a fejlesztés során a fő hangsúlyt az általános rendeltetésű repülőgépekre helyezték¹³, amelyek bár gazdaságilag előnyösek voltak, de az alkalmazhatóság szempontjából korántsem voltak optimálisnak mondhatók. Technikai értelemben a különbség nagyon kicsi volt valójában. A Spitfire és a Hurricane az utolsó pillanatban került rendszeresítésre. Fix állászgő légszár, kiváló hajtóművek, erős fegyverzet jellemezték.

1939-ben a német és angol vadászpilóták voltak a legfejlettebbek a világon. A legnagyobb előnyt természetesen a radar megjelenése jelentette, amely éppen időben érkezett. Azért, hogy Trenchard ezt nem látta előre, igazából nem okolható.

BEFEJEZÉS, KONKLÚZIÓ

Trenchard munkássága Nagy-Britannia katonai életére jelentős hatással volt. Lefektette intézményei és doktrínája alappilléreit. Tízéves ténykedése jelentős hatással volt beosztottai szemléletbeli fejlődésére is.

Trenchard gondolkodása a gyarmati területek irányítását illetően nagy befolyást gyakorolt az angol politikusokra. Elmélete megvalósulásának legjobb példája Mezopotámia¹⁴, ahol a gyarmati rend fenntartása az elvárt szinten történt.

Trenchard munkásságának legjelentősebb része a RAF létrehozása és annak olyan hadászati támadó erővé tétele, amely még az angliai légi csatát is képes volt túlélni. Elgondolásait némileg módosították az alkalmazások során. A nagyrészt sikertelennek bizonyuló azon kísérlete, hogy a német polgári lakosság moráljának megtörését a munkások és lakóházaik elleni közvetlen támadásokkal kívánta elérni – például Hamburg és Drezda felégetése – azonban nem szerzett neki elismerést.

Két dologgal hatott jelentősen az Egyesült Államok fegyveres erejére:

- egyik: a légi szolgálaton (Air Service – AS) -en és a légi hadtesten (Air Corps – AC) keresztül segített serkenteni a hadászati bombázók iránti elkötelezettséget, s ezáltal erősítette egy önálló légierő létrehozásának szükségességét az USA-ban is;
- másik: a haditengerészeti haderőnem rossz példájából kiindulva erősítette az amerikai haditengerészek azon véleményét, hogy a haderőnemen belül meg kell tartani a repülő

¹⁰ (online) url: <http://www.boeing.com/boeing/history/boeing/b17.page> (2014.03.26.)

¹¹ (online) url: <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/kepek/planes/b-24.html> (2014.03.26.)

¹² (online) url: http://en.wikipedia.org/wiki/Consolidated_B-24_Liberator#RAF (2014.03.26.)

¹³ Ilyen volt pl. a német Bf 110.

¹⁴ METS, DAVID R. The Air campaign – John Warden and the classical airpower theorists, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 1999. (A mai Irak területén elhelyezkedő gyarmati területet jelöli – a szerzők)

eszközöket, mert az Angliában történt szétválasztás a haderőnemnek nagy károkat okozott.

Az imént említett okoknál fogva Trenchard nem tehető egymaga felelőssé sok német város porig bombázásáért, bár fontos szerepe volt a támadások irányításában. Az angliai légi csata elmúlásával a RAF visszatért a hadászati bombázások folytatásához – de ebben támogatásra lelt a politikai vezetésben is. Ezen bombázások eredményességének kihatása teljességgel lemérhetetlen.¹⁵ Az azonban kijelenthető, hogy bár a közvetlen támadások '42 előtt nem voltak túlzottan hatásosak, valójában ez volt az egyetlen lehetőség, hogy Nagy-Britannia egyáltalán megtámadhassa Németországot.

1941 júniusától a fő hangsúly a Szovjetunióval történő összefogás fenntartásán volt a Hitler elleni háborúban. Sztálin fő problémája egy második front megnyitásának hiánya volt, amely az 1942-es novemberi afrikai invázióig – Sztálin szerint egészen az 1944-ben bekövetkezett Overlord hadműveletig – be sem következett. Mindenesetre, a Németország elleni 1941 júniusától 1942 júniusáig tartó bombázó offenzíva volt az egyetlen lehetőség, hogy a szövetségesek bizonyítékát adhassák: segítik a Szovjetuniót Hitler legyőzésében. Még kevésbé mérhető le a német lakosság elleni bombázások hatása. A szövetségesek által megfogalmazott célok egyike a II. világháború során a német militarizmus visszaszorítása volt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] METS, DAVID R. The air campaign, John Warden and the classical air power theorists, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 1998.
- [2] KRAJNC ZOLTÁN A légierő alkalmazásának alapkérdései, Új Honvédségi Szemle, Budapest, 2005/7 pp. 87-98.
- [3] KRAJNC ZOLTÁN A légierő megváltozott szerepe a XXI. század hadviselésében (kutatási jelentés) Geopolitikai Tanács, Budapest, 2006.
- [4] DOUHET, GIULIO „A légiuralom”, „légi háború” és „az 19... évi háború”, ZMKA, Budapest, 1971.
- [5] NEVILLE, JONES The beginnings of strategic air power: a history of the British bomber forces, 1923–39, London, Frank Cass, 1987.
- [6] SZENTNÉMÉDY FERENC A Repülés, Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1933.
- [7] REPÜLÉSI LEXIKON, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991.
- [8] ARMY WAR COLLEGE CURRICULAR ARCHIVES Military History Institute, Carlisle Barracks, 1921.
- [9] HUGH TRENCHARD AS COMMANDER OF THE ROYAL FLYING CORPS IN FRANCE (online) url: http://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Trenchard_as_commander_of_the_Royal_Flying_Corps_in_France
- [10] BIOGRAPHICAL DIRECTORY OF UNITED STATES CONGRESS (online) url: <http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=M000821> (2014.03.02)
- [11] HISTORY LEARNING SITE, THE ROYAL FLYING CORPS (online) url: http://www.historylearningsite.co.uk/royal_flying_corps.htm (2014.03.02.)
- [12] TRENCHARD MUSEUM (online) url: <http://www.trenchardmuseum.org.uk/History.aspx> (2014.03.02)

¹⁵ Megbecsülni azonban lehet, a német ipar termelését képes volt csökkenteni. A tüzérség egyre nagyobb hányada lett légvédelmi, így forrásokat vont el a támadó hadsereg tüzérségétől, és más technikai eszközök gyártásától. Lassultak a szállítások, több vadászpilóta kellett gyártani, akkor, amikor a pénzügyi és nyersanyagforrások korlátozottak voltak. (lektori megjegyzés)